

Sınıf Öğretmeni Adaylarının İnsani Değerlere Sahip olma Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Ummuhan KESKİN*

Halil İbrahim SAĞLAM**

Özet

Bu araştırma, sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla dokuz alt boyuttan oluşan 39 maddelik Değerler Ölçeği kullanılmıştır. Tarama modeliyle yapılan bu araştırmada verilerin analizinde anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir. Ölçek, 2012-2013 eğitim öğretim yılında Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda öğrenim gören 213'ü kadın (%78), 59'u (%22) erkek olmak üzere toplam 272 öğretmen adayına uygulanmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna göre cinsiyet için Mann-Whitney U testi; sınıf düzeyi, mezun olunan lise türü ve sosyo-ekonomik düzey için Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Ayrıca, sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türünde Kruskal-Wallis H testi sonucunda anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin cinsiyetlerine göre insani değerlere sahip olma düzeylerine ait görüşlerinin entelektüel değerler, maneviyat ve özgürlük boyutlarında kadınlar lehine; sınıf düzeyine göre maneviyat boyutunda 2. ve 3. sınıf öğrencileri lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Sosyo-ekonomik kültürel duruma göre sınıf öğretmeni adaylarının sahip oldukları insani değerlerin hiçbir boyutta farklılaşmadığı bulunmuştur. Öğrencilerin okul türüne göre toplumsal değerler ve maneviyat boyutlarında liseden mezun olanlar lehine anlamlı şekilde farklılaştığı bulunmuştur. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılmış ve yeni araştırmalar için önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: İnsani değerler, sınıf öğretmeni adayı, değerler.

Examining the Level of Humanitarian Values of Class Teacher Candidates from Different Variables

Abstract

This research was done to determine the level of humanitarian values candidate class teachers have. For this reason, a scale having 39 points, Scale of Values was used. Relational Screening Model was also employed for analyzing the research's outcome and .05 was determined to be the significance level. This scale was administrated to students of Sakarya University, Faculty of Education in 2012-2013 academic year. The scale was applied to 272 (213 female, 59 male) class teacher candidates. Through Kolmogorov-Smirnov test the factor of sex was tested and the category of high-school, socio-economic level and grade were tested with Mann-Whitney method. Furthermore, in order to find the groups having meaningful correlation Mann-Whitney U test was used. The research concluded that women are more inclined towards having humanitarian values in the fields of intellectual, spiritual and freedom. Besides, 2th and 3rd grade candidates have more tendency to have spiritual values. The humanitarian values candidates have did not demonstrate any

* Sınıf Öğretmeni, Kaptan-ı Derya İlkokulu, ummuhankeskine@gmail.com

** Doç. Dr. Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü, hsaglam@sakarya.edu.tr

significant differentiation in accordance with socio-economic and cultural status. It is found that the type of high school the candidates were graduated from did not lead any meaningful variety. The results were discussed from an academic point of view and ideas for new researches were presented.

Keywords: Humanitarian values, class teacher candidate, values.

GİRİŞ

Değerler, bireylerin ve toplumların neyi değerli bulacaklarına, nasıl yaşayacaklarına karar vermede bağımlı olduğu belirli davranışlar, tecrübelerdir (Hill, 2004). İnsanın hayata bakışını ve amaçlarını belirleyen; kararlarını etkileyen, inançlarını yansıtan ve prensiplerini oluşturan tercihtir. Genel anlamda toplumun değer yargılarını oluşturan, herkes tarafından kabul gören, davranış ve tutumlar bireylerin değer tercihlerini etkilemekte (Aktepe ve Yel, 2009), bireyin yaşantısına yön vermekte ve zihinsel süreçleri üzerinde önemli bir etmen olarak kişisel ve sosyal etkileşimlerinde anahtar rol oynamaktadır (Çalışkur, 2008). Değer kavramı; benimsenen, üstün tutulan, ulaşılmak ve gerçekleştirilmek istenen, önem verilen; iyi, doğru, güzel gibi anlamlar ifade etmektedir. İnsanlar, yaşamlarını benimsedikleri değer sistemine göre düzenlerler (Şişman, 2011).

Değerler bireylerin toplum içerisinde hayatını teminat altına almayı sağlayan, onların yaşamlarını kolaylaştıran toplumsal davranış kalıplarıdır. Daha çok tarihten gelen bir etkiyle varlığını sürdüren, gelenek, görenek ve inancın etkisiyle kalıcılığını artıran himayeci değerler, bireylerin toplum içindeki yaşam biçimlerine yön vererek, onların hayatlarını yönlendirmede etkilidirler (Özkan, 2004). Çünkü bütün insanların refahını gözetmeye dönük değerler insan davranışlarının incelenmesinde ve açıklanmasında, bir davranış biçimini diğerine tercih etmede önemli bir yere sahiptirler (Sarı, 2005). İnsan davranışını, önemli ölçüde, sahip olduğu değerler biçimlendirir. Bu doğrultuda değerler bireylerin hem işbirliği düzeyini, seçici algısını ve bilgiyi yorumlama gücünü etkiler; hem vizyon alanını belirler; hem de alter-

natifler arasından seçim yapmasında, karar vermesinde, sorun ve çatışmaları çözümlemesinde temel bir araç olarak rol oynar (Russell, 2001). Gutman (1982), değerleri insan davranışına rehberlik eden ilkeler şeklinde tanımlamıştır. Kişinin hayatının her döneminde ve her boyutunda davranışlarına yön veren bir güç olarak ifade etmiştir. Bireylerin davranışlarında hem bireyin kendisi, hem de içinde bulunduğu durum etkilidir. Eğer bir bireyin zihinsel sistematığı ve içinde bulunduğu durum bilinirse, bireyin davranışı da kestirilebilir (Hofstede, 1980).

Değerlerle ilgili birçok çalışma yapılmıştır. Değerlerin araştırılması adlı geniş bir çalışma yapan Allprort, Vernon ve Lindzey'den sonra değerleri; estetik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasal, sosyal ve dinsel değerler olarak 6 grup halinde toplamak adet olmuştur. Nelson'a göre değerler; bireysel değerler, grup değerleri ve sosyal değerler olarak üçe ayrılır. Rokeach ise, değerleri iki grupta toplamıştır. Yaşamın temel amaçlarını gösteren değerleri amaç değerler, bu amaçlara ulaşmak için kullanılacak davranışları ise araç değerler olarak tanımlamıştır. Schwartz ise değerleri güç, başarı, hazcılık, uyarılımlık, özyönelim, evrenselcilik, iyilikseverlik, geleceksellik, uyuma, güvenlik diye on farklı grupta incelemiştir. Bu on farklı grupta 56 değer bulunmaktadır (Güngör, 2010). Kluckhohn (1951) değerleri, "örtük ya da açık, kişi ya da grupları ayırtmaya, var olan davranışın biçimleri, araçları ya da sonuçları arasından seçim yapmaya yardımcı olan kavramlar" olarak tanımlamıştır. Değerleri ait oldukları alanlara göre sınıflandıran Perry ise bilişsel, ahlaki, ekonomik, siyasi, dini, estetik değerler olarak adlandırmıştır (Perry, 1950). Inglehart

(2008), Dünya Değerler Araştırmasında iki büyük kültürlerarası değişim boyutu tespit etmiştir: (1) Geleneksel / Laik-rasyonel değerler ve (2) Yaşam / Kendini İfade değerleri.

Değerler insanların kişiliğinin oluşmasına da katkı sağlamaktadır. Bir toplumun yaşamında, her şey değerlere göre algılanır ve diğerleriyle karşılaştırılır (Dilmaç, Ertekin ve Yazıcı, 2009). Değerler, insan yaşamının tüm yönlerini etkileyen ve yönlendiren olgulardır. Bireysel olarak değerler standart, güdü, karar verme ve davranış yaptırımı olarak, toplum içinde ise siyasi ve ideolojik tercihlerde, toplumsal yargılamalarda, gruba uyumda kullanılır (Özensel, 2003).Toplumu ayakta tutan dinamik unsurların başında değerler gelmektedir. Gelişen teknoloji dünyayı giderek küçültmekte ve yeni değer yargıları, yeni anlayışlar ve bakış açılarını da beraberinde getirmektedir. Bu ise insan davranışları üzerinde oldukça önemli etkilerde bulunmaktadır. İnsan davranışı değerlerle şekillenir. Değerler insan davranışlarını yönlendirir (Gömlüksiz, 2007). Gelişmiş toplumların özellikle gençleri ile ilgili en önemli sorunları 'değerler' meselesidir. Ahlak, erdem, onur, saygı gibi kavramları içinde barındıran değerler; duyuşsal boyutlu bir alandır. Biliş ve duyuş yani marifet ve değerler birbirini tamamlayarak uyum içerisinde olursa birey ve toplumun kendini geliştirmesi ve ilerlemesi ancak mümkün olabilecektir (Tokdemir, 2007).

Bireyin çevresindeki olayların iyi ya da doğruluğu konusundaki yargılarını oluşturan temel kavram "değer" olarak ifade edilmektedir. Değerler, çevredeki olayları belirli bir süzgeçten geçirip, davranışlara yön vermeyi sağlayan olgulardır. Bireyin değerlerinin bilinmesi, yaşantısındaki durumlar karşısında onun davranışlarının tahmin edilmesine yardımcı olabilir. Bu çerçevede değer, bireylerin tercihlerine öncülük etmekte ve bu du-

rumda da değer kavramının incelenmesini önemli hale getirmektedir Özellikle öğretmenlerin buldukları konum açısından sahip oldukları değerler çok önemlidir. Öğretmenin rolleri, sadece sınıfla yaptığı öğretim işiyle sınırlı değildir (Çalışkur, Demirhan ve Bozkurt, 2012). Bir ülkenin geleceğinin mimarı, olan öğretmenler, nitelikli insan gücünün yetişmesinde, toplumdaki huzur ve sosyal barışın sağlanmasında, bireylerin sosyalleşmesi ve toplumsal hayata hazırlanmasında, toplumun kültür ve değerlerinin genç kuşaklara aktarılmasında önemli rol oynamaktadır (Özden, 1999).

Okul, değerler üzerine inşa edilmiş bir yaşama ve öğrenme alanıdır. Değerler insan davranışlarında ve tercihlerinde belirleyici olduğundan, insana ait bilim dallarında değerlerin incelenmesi önemli bir yer tutmaktadır. Bireyler kendilerine ve çevrelerine ait değerlerle örülü bir yaşama sahiptir. Bir değer örüntüsü ile yaşamlarını sürdüren bireylerin, üyesi oldukları toplumun ve okulun değerlerini oluşturdukları ve aynı şekilde kendi değerlerini de toplum ve okulun değerleri ile değiştirebildikleri görülmektedir (Turan ve Aktan, 2008).

İnsanlar davranışlarının doğru, iyi ve haklı olduğunu hissedebilmek için değerlere ihtiyaç duyarlar. Bu durum da insanların davranışlarını değerlendirmede ve haklılıklarının temelini şekillendirmede bir ölçüt olarak değerler çerçevesine sahip olmasını gerektirmektedir. İnsanlar eylemlerini mantıklı kılmak için hedeflere ve onları değerlendirebilmek için değerlere ihtiyaç duyarlar (Ruyter, 2002). Eğitimin alt basamağını oluşturan ilköğretim okullarında çalışan öğretmenlerin değer sistemleri, geleceğin yetişkinleri olan çocukları biçimlendirmede kuşkusuz hayati öneme sahiptir (Şahin, Fırat ve Açıkgöz, 2012). Bu rol yarının büyüklerinin yetişmesinde kritik

bir öneme sahiptir. Öğretmenlere olumsuz tepkiler gösterilerek belki söz konusu olumsuz davranışlar anlık olsa da önlenebilir, ancak değerler eğitimi kapsamında öğrencilere kazandırılması hedeflenen niteliklerin özümsemesi güçleşir (Ada, Baysal ve Korucu, 2005). İlkokul yıllarında öğretimde en can alıcı etken, ne öğretim araçları ne de izlenen yöntemlerdir. En önemli etken öğretmenin kendisidir. Başka bir deyişle, kişiliğe ve çocuklarla kuracağı güven ve sevgiye dayalı ilişkidir. Bu olmadan başarılı öğretim olanaksızdır. Çünkü okul ötesi yıllarda, çocuğun örnek aldığı kişiler, nasıl ana babası ise, okul çağında öğretmenidir. Çocuk öğretmenin öğrettiklerinden çok kişiliğine duyarlık gösterir. Onunla özdeşim yapar (Yörükoğlu, 2012: 80). Öğretmenlerin davranışları, öğrencilerin davranışlarının belirleyicisidir. Değerlerin kazandırılmasında öğretmenlerin önemli bir rolü vardır (Memiş ve Gedik, 2010).

Öğretmenler, öğrenci ile en uzun süreli ve yoğun biçimde etkileşimde bulunan kişiler olarak öğrencilerin gelişimlerini doğrudan izleme ve onları etkileme olanağına sahiptirler (Sağnak, 2005). Öğretmen değerleri isimlendirip, bunların yaşanabilir olduğunu ortaya koyduğu zaman kişilik oluşması sürecinde çocuğa yaşam kadar değerli şeyler öğretmiş olacaktır (Yalman, 2009). Öğrenciler özellikle öğretmeni model alırlar. Öğretmen, akıl yürütme biçimi, olayları algılayış ve yorumlayış, kişiliği, edası ve kılık kıyafeti gibi birçok yönden öğrencilerin öykündüğü kişidir (Çınar, 2008).

Öğretmen adaylarının değer yargılarının bilinmesi, onların mesleki süreçlerindeki tutum ve davranışları hakkında bilgiler verebilir. Bu bilgiler de yetiştirilen öğrencilerin genel eğilimlerini ortaya çıkarır. Geleceğin emanet edileceği öğrencilerin hangi değerlere göre yetiştirileceği, öğrencilerin eğitim süreçlerini yapılandırın

temel unsurlardan birisi olarak değerlendirilebilir (Sarıcı Bulut, 2012).

Değerler, insana özgü, insanı insan yapan ve onu diğer canlılardan ayıran bir nitelik taşıır. Ayrıca değerler, insanın amaçlarına uygun tarzda kendini gerçekleştirebilecek duruma gelmelerine yardımcı olur (Kuçuradi, 1996). Temel insanî değerleri benimsemiş bireyler yetiştirmek aile, toplum ve okulun başlıca görevleri arasında (Ekşi, 2003) olması nedeniyle sınıf öğretmeni adaylarını önemli sorumluluklar beklemektedir. Bu nedenle sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerinin belirlenmesi araştırmanın temel amacı olarak belirlenmiştir. Ayrıca, sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerinin cinsiyet, sınıf düzeyi, mezun oldukları lise türü ve algılanan sosyo-ekonomik kültürel düzeye göre farklılaşp farklılaşmadığının belirlenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, tarama modellerinden karşılaştırma türü ilişkiisel tarama ile yapılmıştır. Tarama modelleri, geçmişte ya da şu anda var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Bu modellerde esas amaç, var olan durumu olduğu gibi betimlemektir. Karşılaştırma türü ilişkiisel tarama modellerinde, en az iki değişken bulunup bunlardan birine göre gruplar oluşturularak diğer değişkene göre aralarında bir farklılaşma olup olmadığı incelenir (Karasar, 2009). Karşılaştırma türü ilişkiisel tarama niteliğinde olan bu araştırmada, sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerine ilişkin görüşlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2012–2013 eğitim-öğretim yılında Sakarya Üniversitesi

Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda öğrenim gören 213'ü (% 78) kadın, 59'u (% 22) erkek olmak üzere toplam 272 sınıf öğretmeni adayı

oluşturmaktadır. Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının demografik özellikleri Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Sınıf Öğretmeni Adaylarının Demografik Özellikleri

Değişken	Tür	f	%
Cinsiyet	Kadın	213	78
	Erkek	59	22
Sınıf Düzeyi	1.Sınıf	38	14
	2.Sınıf	84	31
	3.Sınıf	90	33
	4.Sınıf	60	22
Lise Türü	Lise	132	49
	Anadolu Lise	100	37
	Meslek Lisesi	8	3
	Öğretmen Lisesi	14	5
	Diğer	18	6
Sosyo- Ekonomik Kültürel Düzey	Alt	13	5
	Orta	243	89
	Üst	16	6

Tablo 1'de araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının cinsiyet, sınıf düzeyi, mezun olunan lise türü ve algılanan sosyo-ekonomik kültürel düzeye göre dağılımları yer almaktadır. Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının % 78'inin kadın, %22'sinin erkek öğrencilerden oluştuğu görülmektedir. Sınıf düzeyi bakımından sınıf öğretmeni adaylarının % 14'ünün birinci, %31'inin ikinci, %33'ünün üçüncü, %22'sinin dördüncü sınıf öğrencisi olduğu; sınıf öğretmeni adaylarının %49'unun lise, %37'sinin anadolu lisesi, %3'ünün meslek lisesi, %5'inin öğretmen lisesi, %6'sının "diğer" liselerden mezun olduğu görülmektedir. Sınıf öğretmeni adaylarının algılarına göre, öğrencilerin ailelerinin % 5'inin alt, % 89'unun orta, % 6'sının üst sosyo-ekonomik düzeyde olduğu görülmektedir.

Veri Toplama Aracı

Sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeyleri ile ilgili çalışmada veri

toplama aracı olarak Dilmaç ve Arıca (2012) tarafından geliştirilen ölçek kullanılmıştır. Likert tipi olarak hazırlanan ve 39 maddeden oluşan ölçekte 0'dan 9'kadar dereceleme kullanılmıştır. Her madde "hiç önemli değil" yanıtı ile "çok önemli" yanıtı arasında önemsizden önemliye doğru onlu dereceleme ile yapılmış; her seçeneğe en olumsuzdan en olumluya doğru 0'dan 9'a kadar puan verilmiştir. Dokuz alt faktörden oluşan ölçek toplam varyansın %64.74'ünü açıklamaktadır. Değerler Ölçeğinin faktörler bazında Cronbach alfa güvenirlik katsayıları da hesaplanmıştır. Analiz sonucunda "Toplumsal Değerler" için .90, "Kariyer Değerleri" için .80, "Entellektüel Değerler" için .78, "Maneviyat" için .81, "Materiyalistik Değerler" için .78, "İnsan Onuru" için .61, "Romantik Değerler" için .66, "Özgürlük" için .65 ve "Fütüvvet" için de .63 olarak hesaplanmıştır.

Verilerin Toplanması

Dılmaç ve Arıca (2012) tarafından geliştirilen ölçme aracı Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı'nda öğrenim gören Sınıf Öğretmeni Adaylarına araştırmacı tarafından getirilmiş ve uygulanmıştır. Uygulamadan sonra araştırmacı veri toplama araçlarını öğretmen adaylarından teslim almıştır. Dağıtılan toplam 290 veri toplama aracından 280 tanesi geri dönmüştür. Veri toplama araçlarından 8'si gerek boş bırakıldığından gerekse amaca uygun olarak doldurulmadığı belirlendiğinden değerlendirme dışında tutulmuştur. Sonuç olarak 272 veri toplama aracı değerlendirilmeye alınmıştır.

Verilerin Analizi

Verilerin analizine başlanmadan önce, veri toplama araçları tek tek kontrol edilerek sıralanmış, veri toplama araçları yoluyla elde edilen veriler tanımlanmış ve SPSS programına yüklenmiştir. Bu veriler araştırmanın alt problemlerine göre analiz edilmiştir. Öncelikle verilerin normal dağılıma uygunluğunu ortaya koymak amacıyla Kolmogorov-Smirnov testi

yapılmıştır. Kolmogorov-Smirnov testi sonucuna göre cinsiyet, sınıf düzeyi, mezun olunan lise türü ve sosyo-ekonomik düzey $p < .05$ düzeyinde anlamlı bir farklılık gösterdiği için dağılımların normal olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bundan dolayı söz konusu değişkenlerden cinsiyet için Mann-Whitney U testi; mezun olunan lise türü ve sosyo-ekonomik düzey için Kruskal-Wallis H testi yapılmıştır. Ayrıca, sınıf düzeyi ve mezun olunan lise türünde Kruskal-Wallis H testi sonucunda anlamlı çıkan farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Mann-Whitney U testi yapılmıştır. Anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, araştırma ile elde edilen bulgular araştırmanın alt problemleri doğrultusunda ele alınmaktadır. Bu bağlamda; "Değerler Ölçeği"ne ilişkin betimsel veriler ortaya konulduktan sonra araştırmaya katılanların cinsiyetleri, sınıf düzeyleri, mezun oldukları lise türleri ve sınıf öğretmeni adaylarının algılarına göre sosyo-ekonomik düzeyleri bakımından bir farklılaşma olup olmadığına ilişkin sorulara cevap aranmıştır.

Tablo 2. "Değerler Ölçeği"ne İlişkin Betimsel Veriler

Boyutlar	N	$\bar{x}$	ss
Toplumsal Değerler	272	8.32	1.009
Kariyer Değerleri	272	7.82	1.260
Entellektüel Değerler	272	8.32	1.475
Maneviyat	272	8.21	1.527
Materyalistik Değerler	272	6.72	1.806
İnsan Onuru	272	8.63	.911
Romantik Değerler	272	7.42	1.549
Özgürlük	272	8.34	1.059
Fütüvvet	272	8.24	1.173
Toplam	272	8.04	.910

Tablo 2'de araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının Değerler Ölçeğinden aldıkları

puanların aritmetik ortalamaları görülmektedir. Sınıf öğretmeni adaylarının aritmetik orta-

lamalarının *toplumsal değerler* boyutunda 8.32, *kariyer değerleri* boyutunda 7.82, *entelektüel değerler* boyutunda 8.32, *maneviyat* boyutunda 8.21, *materyalistik* boyutunda 6.72, *insan onuru* boyutunda 8.63, *romantik değerler* boyutunda 7.42, *özgürlük* boyutunda, 8.34, *fütüvvet* boyutunda 8.24 ve *ölçek toplamında* 8.04 olduğu görülmektedir. Tablo 1 incelendiğinde sınıf öğ-

retmeni adaylarının ölçekte en düşük aritmetik ortalamaya sahip oldukları boyutun *materyalistik değerler*; en yüksek aritmetik ortalamaya sahip boyutun *insan onuru* boyutu olduğu anlaşılmaktadır. Ölçek toplamına bakıldığında sınıf öğretmeni adaylarına ait aritmetik ortalamaların değerlere ilişkin görüşlerinin “çok önemli”ye yakın olduğunu göstermektedir.

Tablo 3. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Cinsiyetlerine Göre İnsani Değerlere Sahip Olma Düzeylerine Ait

Mann Whitney U Testi Sonuçları

Boyutlar	Cinsiyet	N	SO	Sıra Top.	Z	U	p
Toplumsal Değerler	Kadın	213	139.68	29751.50	-1.298	5606.500	.194
	Erkek	59	125.03	7376.50			
	Toplam	272					
Kariyer Değerleri	Kadın	213	139.88	29795.50	-1.359	5562.500	.174
	Erkek	59	124.28	7332.50			
	Toplam	272					
Entellektüel Değerler	Kadın	213	142.05	30257.00	-2.255	5101.000	.024
	Erkek	59	116.46	6871.00			
	Toplam	272					
Maneviyat	Kadın	213	144.13	30700.00	-3.334	4658.00	.001
	Erkek	59	108.95	6428.00			
	Toplam	272					
Materyalistik Değerler	Kadın	213	135.69	28903.00	-.322	6112.000	.747
	Erkek	59	139.41	8225.00			
	Toplam	272					
İnsan Onuru	Kadın	213	138.81	29566.00	-1.163	5792.000	.245
	Erkek	59	128.17	7562.00			
	Toplam	272					
Romantik Değerler	Kadın	213	133.06	28342.50	-1.379	5551.500	.168
	Erkek	59	148.91	8785.50			
	Toplam	272					
Özgürlük	Kadın	213	141.82	30208.50	-2.249	5149.500	.024
	Erkek	59	117.28	6919.50			
	Toplam	272					

Fütüvvet	Kadın	213	137.26	29236.00	-329	6122.000	.742
	Erkek	59	133.76	7892.00			
	Toplam	272					
Toplam	Kadın	213	140.94	30020.50	-1.770	5337.500	.077
	Erkek	59	120.47	7107.50			
	Toplam	272					

Tablo 3'te sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerine ilişkin görüşleri cinsiyetlerine göre entelektüel değerler [U=5101.000; p<.005], maneviyat [U=4658.00; p<.005] ve özgürlük değerleri [U=5149.500; p<.005] boyutlarında kadın sınıf öğretmeni adayları lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. *Toplumsal değerler* [U=5606.500; p>.005], *kariyer değerleri* [U=5562.500; p>.005], *materyalistik değerler* [U=6112.000; p>.005], *insan onuru* [U=5792.000; p>.005], *romantik değerler* [U=5551.500; p>.005], *fütüvvet* [U=6122.000; p>.005] ve ölçek toplamında [U=5337.500; p>.005] anlamlı bir şekilde farklılaşmamaktadır. Kadın sınıf öğretmeni adaylarının entelektüel değerlere ilişkin görüşlerine ait sıra ortalaması (SO=142.05), erkek sınıf öğretmeni adaylarının sıra ortalamasından (SO=116.46); kadın sınıf öğretmeni adaylarının maneviyat değerine ilişkin görüşlerine ait sıra

ortalaması (SO=144.13), erkek sınıf öğretmeni adaylarının sıra ortalamasından (SO=108.95); kadın sınıf öğretmeni adaylarının özgürlüğe ilişkin görüşlerine ait sıra ortalaması (SO=141.82), erkek sınıf öğretmeni adaylarının sıra ortalamasından (SO=117.28) yüksektir. Sınıf öğretmeni adaylarının entelektüel değerler, maneviyat ve özgürlük değerlerine sahip olma düzeyleri kadın sınıf öğretmeni adaylarının lehine farklılaşması, kadın sınıf öğretmeni adaylarının erkek sınıf öğretmeni adaylarına göre söz konusu değerlere daha üst düzeyde sahip olduğunu göstermektedir. Sınıf Öğretmeni adaylarının cinsiyetlerine göre toplumsal değerler, kariyer değerleri, materyalistik değerler, insan onuru, romantik değerler, fütüvvet boyutlarında ve ölçek toplamında istatistiksel açıdan anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür.

Tablo 4. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Öğrenim Gördükleri Sınıfa Göre İnsani Değerlere Sahip Olma Düzeylerine Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyutlar	Sınıf	N	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Fark
Toplumsal Değerler	1.Sınıf	38	140.79	3	.761	.859	
	2.Sınıf	84	139.17				
	3.Sınıf	90	137.03				
	4.Sınıf	60	129.25				
	Toplam	272					
Kariyer Değerleri	1.Sınıf	38	155.66	3	6.971	.073	
	2.Sınıf	84	140.68				
	3.Sınıf	90	138.57				
	4.Sınıf	60	115.41				
	Toplam	272					

Entellektüel Değerler	1.Sınıf	38	157.70	3	6.342	.096		
	2.Sınıf	84	137.48					
	3.Sınıf	90	138.84					
	4.Sınıf	60	118.19					
	Toplam	272						
Maneviyat	1.Sınıf	38	130.51	3	9.222	.026	2-4	
	2.Sınıf	84	149.92					3-4
	3.Sınıf	90	141.16					
	4.Sınıf	60	114.52					
	Toplam	272						
Materyalistik Değerler	1.Sınıf	38	137.99	3	1.951	.583		
	2.Sınıf	84	139.56					
	3.Sınıf	90	141.23					
	4.Sınıf	60	124.18					
	Toplam	272						
İnsan Onuru	1.Sınıf	38	131.28	3	5.747	.125		
	2.Sınıf	84	142.87					
	3.Sınıf	90	142.96					
	4.Sınıf	60	121.21					
	Toplam	272						
Romantik Değerler	1.Sınıf	38	118.70	3	5.071	.167		
	2.Sınıf	84	147.65					
	3.Sınıf	90	140.72					
	4.Sınıf	60	125.83					
	Toplam	272						
Özgürlük	1.Sınıf	38	154.09	3	7.695	.053	1-4	
	2.Sınıf	84	144.76					2-4
	3.Sınıf	90	134.87					
	4.Sınıf	60	116.25					
	Toplam	272						

Fütüvvet	1.Sınıf	38	130.70	3	3.273	.351
	2.Sınıf	84	147.86			
	3.Sınıf	90	134.11			
	4.Sınıf	60	127.86			
	Toplam	272				
Toplam	1.Sınıf	38	141.41	3	3.651	.302
	2.Sınıf	84	141.35			
	3.Sınıf	90	141.32			
	4.Sınıf	60	119.38			
	Toplam	272				

Tablo 4'te araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının sınıf düzeylerine göre *maneviyat boyutunda* ($\chi^2=9.222$) 2. ve 3. sınıf öğrencileri; *özgürlük boyutunda* ($\chi^2=7.695$) 1. ve 2. Sınıf öğrencileri lehine anlamlı ($p<.05$) bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. *Maneviyat* boyutu ele alındığında 2. (SO=149.92) ve 3. sınıfta (SO=141.16) öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının 4. sınıfta (SO=114.52) öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarına göre manevi-

yat değerine ilişkin daha olumlu görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Sıralar ortalamasına bakıldığında 2. sınıfta öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının romantik değerler (SO=147.65) ve fütüvvet (SO=147.86) değerlerinde en yüksek ortalamaya sahipken, 3. sınıfta öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının materyalistik değerler (SO=141.23) ve insan onuru (SO=142.96) değerlerinde en yüksek ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 5. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Mezun Olduğu Lise Türüne Göre İnsani Değerlere Sahip Olma Düzeylerine Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyutlar	Lise Türü	N	Sıra Ort.	sd	χ^2	p	Fark
Toplumsal Değerler	Lise	132	148.00	4	10.018	.040	1-2
	Anadolu Lisesi	100	125.68				1-4
	Meslek Lisesi	8	148.94				
	Öğretmen Lisesi	14	91.71				
	Diğer	18	141.58				
	Toplam	272					
Kariyer Değerleri	Lise	132	143.48	4	5.728	.220	
	Anadolu Lisesi	100	125.31				
	Meslek Lisesi	8	169.63				
	Öğretmen Lisesi	14	117.57				
	Diğer	18	147.47				
	Toplam	272					

Entellektüel Değerler	Lise	132	144.06	4	5.451	.244	
	Anadolu Lisesi	100	128.74				
	Meslek Lisesi	8	168.00				
	Öğretmen Lisesi	14	109.11				
	Diğer	18	131.50				
	Toplam	272					
Maneviyat	Lise	132	151.64	4	14.354	.006	1-2
	Anadolu Lisesi	100	121.85				1-4
	Meslek Lisesi	8	141.44				
	Öğretmen Lisesi	14	96.96				
	Diğer	18	135.39				
	Toplam	272					
Materyalistik Değerler	Lise	132	135.45	4	1.192	.879	
	Anadolu Lisesi	100	133.16				
	Meslek Lisesi	8	142.38				
	Öğretmen Lisesi	14	152.14				
	Diğer	18	147.94				
	Toplam	272					
İnsan Onuru	Lise	132	140.80	4	7.961	.093	
	Anadolu Lisesi	100	135.51				
	Meslek Lisesi	8	141.63				
	Öğretmen Lisesi	14	92.29				
	Diğer	18	142.61				
	Toplam	272					
Romantik Değerler	Lise	132	137.09	4	1.194	.879	
	Anadolu Lisesi	100	131.58				
	Meslek Lisesi	8	142.00				
	Öğretmen Lisesi	14	151.43				
	Diğer	18	145.47				
	Toplam	272					
Özgürlük	Lise	132	139.48	4	2.523	.640	
	Anadolu Lisesi	100	136.60				
	Meslek Lisesi	8	129.38				
	Öğretmen Lisesi	14	107.14				
	Diğer	18	140.08				
	Toplam	272					

Fütüvvet	Lise	132	142.11	4	7.717	.102
	Anadolu Lisesi	100	132.16			
	Meslek Lisesi	8	147.56			
	Öğretmen Lisesi	14	90.36			
	Diğer	18	150.47			
	Toplam	272				
Toplam	Lise	132	143.69	4	4.344	.361
	Anadolu Lisesi	100	127.41			
	Meslek Lisesi	8	150.25			
	Öğretmen Lisesi	14	112.21			
	Diğer	18	147.08			
	Toplam	272				

Tablo 5'te araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerinin mezun oldukları lise türüne göre toplumsal değerler ($\chi^2=10.018$) ve maneviyat değerleri ($\chi^2=14.354$) boyutlarında lise mezunu olanlar lehine anlamlı ($p<.05$) bir şekilde farklılaştığı görülmektedir. Toplumsal değerler boyutu ele alındığında lise mezunu olan sınıf öğretmeni adaylarının (SO=148.00), anadolu lisesi mezunu (SO=125.68) ve öğretmen lisesi mezunu (SO=91.71) olanlara göre toplumsal değerlere ilişkin daha olumlu görüşlere sahip olduğu görülmektedir. Maneviyat boyutu ele alındığında lise mezunu olan sınıf öğretmeni adaylarının (SO=151.64) anadolu lisesi mezunu (SO=121.85) ve öğretmen lisesi mezunu olanlara (SO=96.96) göre maneviyat değerlerine ilişkin daha olumlu görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Sıra ortalamalarına bakıldığında lise mezunu sınıf öğretmeni adaylarının

maneviyat değerlerinde en yüksek (SO=151.64) sıra ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Meslek lisesi mezunu sınıf öğretmeni adaylarının toplumsal değerler (SO=148.94), kariyer değerleri (SO=169.63), entelektüel değerler (SO=168.00) boyutlarında en yüksek sıra ortalamasına; öğretmen lisesi mezunu sınıf öğretmeni adaylarının materyalistlik değerler (SO=152.14) ve romantik değerler (SO=151.43) boyutlarında en yüksek; toplumsal değerler (SO=91.71), kariyer değerleri (SO=117.57), entelektüel değerler (SO=109.11), maneviyat (SO=96.96), insan onuru (SO=92.29), özgürlük (SO=107.14) ve fütüvvet (SO=90.36) değerlerinde en düşük sıra ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Diğer lise mezunu sınıf öğretmeni adaylarının insan onuru (SO=142.61), özgürlük (SO=140.08) ve fütüvvet (SO=150.47) değerleri boyutlarında en yüksek sıra ortalamasına sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 6. Sınıf Öğretmeni Adaylarının Sosyo-Ekonomik Durumlarına Göre İnsani Değerlere Sahip Olma

Düzeylelerine Ait Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyutlar	SEK Düzey	N	Sıra Ort.	sd	χ^2	p
Toplumsal Değerler	Alt	13	152.08	2	.656	.720
	Orta	243	136.09			
	Üst	16	130.06			
	Toplam	272				

Kariyer Değerleri	Alt	13	164.50	2	4.493	.106
	Orta	243	133.03			
	Üst	16	166.38			
	Toplam	272				
Entellektüel Değerler	Alt	13	179.77	2	4.430	.109
	Orta	243	134.78			
	Üst	16	127.41			
	Toplam	272				
Maneviyat	Alt	13	154.08	2	.848	.654
	Orta	243	135.81			
	Üst	16	132.72			
	Toplam	272				
Materyalistik Değerler	Alt	13	130.12	2	2.758	.252
	Orta	243	134.78			
	Üst	16	167.81			
	Toplam	272				
İnsan Onuru	Alt	13	143.85	2	1.904	.236
	Orta	243	134.83			
	Üst	16	155.84			
	Toplam	272				
Romantik Değerler	Alt	13	107.69	2	2.852	.240
	Orta	243	136.70			
	Üst	16	156.81			
	Toplam	272				
Özgürlük	Alt	13	127.12	2	.327	.849
	Orta	243	136.58			
	Üst	16	142.88			
	Toplam	272				
Fütüvvet	Alt	13	166.96	2	3.377	.185
	Orta	243	136.10			
	Üst	16	117.88			
	Toplam	272				
Toplam	Alt	13	148.35	2	.634	.728
	Orta	243	135.19			
	Üst	16	146.75			
	Toplam	272				

Tablo 6'da araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerinin sosyo-ekonomik kültürel durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Sıra ortalamalarına bakıldığında alt sosyo-ekonomik kültürel gruba ait olan sınıf öğretmeni adaylarının toplumsal değerler (SO=152.08), entelektüel değerler (SO=179.77), maneviyat (SO=154.08) ve fütüvvet (SO=166.96) değerlerinde en yüksek; materyalistik değerler (SO=130.12), romantik değerler (SO=107.69) ve özgürlük değerinde (SO=127.12) en düşük sıra ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Sıra ortalamalarına bakıldığında orta sosyo-ekonomik kültürel gruba ait olan sınıf öğretmeni adaylarının hiçbir değerde en yüksek sıra ortalamasına sahip olmadığı; ancak kariyer değerleri (SO=133.03) ve insan onuru (SO=134.83) değerlerinde en düşük sıra ortalamasına sahip olduğu görülmektedir. Sıra ortalamalarına bakıldığında üst sosyo-ekonomik kültürel gruba ait olan sınıf öğretmeni adaylarının kariyer değerleri (SO=166.38), materyalistik değerler (SO=167.81), insan onuru (SO=155.84), romantik değerler (SO=156.81) ve özgürlük (SO=142.88) değerlerinde en yüksek; toplumsal değerler (SO= 130.06), entelektüel değerler (SO=127.41), maneviyat (SO=132.72) ve fütüvvet (SO=117.88) değerlerinde en düşük sıra ortalamasına sahip olduğu görülmektedir.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerine yönelik uygulanan ölçekten aldıkları puanlara göre en az materyalistik değerlere en fazla insan onuru değerine önem verdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlerle ilgili görüşlerine ait sıra ortalamalarının insan onuru, özgürlük, toplumsal değerler, entelektüel değerler, fütüvvet, maneviyat, kariyer değerleri, romantik değerler ve materyalistik değerler olarak sıralandığı

görülmüştür. Araştırmada sınıf öğretmeni adaylarının yaşamlarına yön veren öncelikli değerlerin insan onuru, özgürlük, toplumsal ve entelektüel değerler olduğu; para, mal, statü gibi maddi önem taşıyan materyalistik değerleri ise daha az önemsedikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuç Bacanlı (1999), Aktepe ve Yel (2009), Taşdan (2010), Memiş ve Güney Gedik (2010) tarafından yapılan çalışmalarla örtüşmektedir. Bacanlı (1999), üniversite öğrencilerinin önce kişisel sonra toplumu ilgilendiren değerleri önemsediklerini, buna karşılık toplumda otorite sahibi veya güç sahibi olmak ve zengin olmayı önemsemediklerini belirlemiştir. Ünal (2011), öğretmenlerin mesleki alanlarına göre değer tercihlerinde, tüm alan öğretmenlerinin saygı, dürüstlük, sevgi ve bilimsellik ve sorumluluk gibi değerlerini ilk sıralarda tercih ettiklerini; Özdemir ve Sezgin (2011) ise öğretmen adaylarının dürüstlüğü ve saygıyı önemli gördüklerini belirlemiştir. Bu yönüyle öğretmenlerin tercihlerinin araştırmanın insan onuru ve toplumsal değerlerini destekler nitelikte sonuçlar vermektedir. Sarıcı Bulut (2012), yaptığı araştırmada en az tercih edilen on değerden olan; bana düşen hayatı kabullenmek, zengin olmak, insanlar tarafından benimsenmek, otorite sahibi olmak, zevk gibi değerler araştırmada en az tercih edilen değerler olan romantik ve materyalistik değerler ile paralellik göstermektedir.

Sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere ilişkin görüşleri cinsiyetlerine göre entelektüel değerler, maneviyat ve özgürlük boyutlarında kadınlar lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Toplumsal değerler, kariyer değerler, materyalistik değerler, insan onuru, romantik değerler, fütüvvet ve ölçek toplamda anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır. Sınıf öğretmeni adaylarının entelektüel değerler, maneviyat ve özgürlük değerlerine sahip olma düzeyleri kadın sınıf öğretmeni adaylarının lehine farklılaşması, kadın sınıf

öğretmeni adaylarının erkek sınıf öğretmeni adaylarına göre söz konusu değerlere daha üst düzeyde sahip olduğunu göstermektedir. Erkek sınıf öğretmeni adaylarına göre kadın sınıf öğretmeni adaylarının entellektüel değerler, maneviyat ve özgürlük değerlerine daha çok önem verdikleri göstermektedir. Allport, Vernon ve Lindzey (1970) yaptıkları araştırmalarda erkeklerin teorik, ekonomik ve politik değerlere, kadınların ise estetik, dini ve sosyal değerlere daha fazla önem verdiklerini tespit etmişlerdir. Çalışkan ve Sağlam (2012), ilköğretim öğrencilerine yönelik araştırmalarında kızların erkeklere göre daha hoşgörülü oldukları sonucuna ulaşmışlardır. Güngör (2010), cinsiyete göre tutum ve değer algısındaki farklılığının biyolojik farklılıklardan kaynaklanmadığını kültürel farklılıklar nedeni ile ortaya çıktığını savunmaktadır. Toplumun kadına ve erkeğe yüklediği anlama ve rollere bağlı olarak cinsiyet algısı değişmektedir. Ayrıca aday kadın öğretmenlerin maneviyat ve özgürlük değerlerinin yüksek çıkması toplumsal rollerde arada kaldıklarının göstergesidir. Özellikle özgürlük değerinin kız öğrencilerde yüksek çıkması manidardır. Araştırmanın bu bulguları Uyguç (2003) tarafından yapılan araştırmalarda özgürlük değerinin kızlar lehinde sonuç vermesiyle paralellik göstermektedir. Aydın (2005) yaptığı çalışmada erkekler, ahiret mutluluğu, erdemlilik, güzellik/estetik değerlerini kızlara göre daha önemli bulmuşlardır. Kızlar ise aile güvenliği ve özgürlük değerlerini önemli bularak tercih sıralamalarında erkeklere göre daha üst sıralara yerleştirmişlerdir. Araştırmanın sonuçları kız öğrencilerin özgürlük değerinin yüksek çıkması ile paralellik gösterirken erkek öğrencilerin ahiret mutluluğu tercihleri ile uyuşmamaktadır. Canpolat, Kaya ve Küçüktağ'ın (2010) yaptıkları çalışmada kız öğretmen adaylarının erkek öğretmen adaylarından manevi değerleri daha fazla

önemsedikleri belirlenmiştir Ancak Yapıcı ve Zengin (2003) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise, ahlaki değerler erkeklerde ikinci, kızlarda üçüncü tercih olarak ortaya çıkmaktadır. Arslan (2006) tarafından yapılan çalışmada cinsiyetin değer yönelimleri üzerinde farklılaşma meydana getirip getirmediği incelenmiş erkeklerin kadınlardan daha gelenekçi olduğu görülmüştür. Altunay ve Yalçınkaya (2011) ve Oğuz (2012) tarafından gerçekleştirilen çalışmada da öğretmen adaylarının cinsiyetlerine göre benimsedikleri değerler karşılaştırıldığında, erkek öğretmen adaylarına göre, kadın öğretmen adaylarının tüm değer boyutlarına daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Eser (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada öğrencilerin insani değerler düzeylerinin cinsiyetlerine göre, kızların insani değer puanları erkeklerden yüksek olduğu görülmüştür. Yapıcı ve Zengin (2003) tarafından ilahiyat öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada cinsiyetin değer tercihlerinde anlamlı farklılık bulunmamıştır. Özkul (2007) ise yaptığı araştırmada cinsiyetin yaşam değerleri üzerinde etkisinin olmadığını ifade etmiştir. Yılmaz, Avşaroğlu ve Deniz (2010) tarafından gerçekleştirilen araştırmada ise, öğretmen adaylarının değer tercihlerinin incelendiği çalışmada cinsiyetin değer tercihleri arasında bir farklılaşma bulunmamıştır. Turan ve Aktan (2008), Yılmaz (2011) tarafından yapılan çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışmalara göre cinsiyetin değer tercihleri etkili bir rol oynamadığı görülmüştür.

Araştırma sonucunda sınıf öğretmeni adaylarının sınıf düzeylerine göre maneviyat boyutunda 2. ve 3. sınıf öğrencileri; özgürlük boyutunda 1. ve 2. sınıf öğrencileri lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Maneviyat boyutu ele alındığında 2. Sınıfta öğrenim gören sınıf öğretmeni adaylarının 4. Sınıfta öğrenim görenlere; 3. Sınıfta öğrenim gören

sınıf öğretmeni adaylarının 4. Sınıfta öğrenim görenlere göre maneviyat değerine ilişkin daha olumlu görüşlere sahip oldukları görülmüştür. Sarıcı Bulut (2012) tarafından gerçekleştirilen araştırmada öğrencilerin sınıf düzeyleri ve değer eğilimleri arasındaki ilişkiye bakılmış, güç, hazcılık ve uyarılım değerlerinde anlamlı farklılaşma görülmüştür. 2. sınıf ve 4. sınıf öğrencilerin güç eğilimlerinin 3. sınıf öğrencilerin güç eğilimlerinden daha yüksek olduğu, 4. sınıf öğrencilerinin hazcılık eğilimlerinin 2. sınıf öğrencilerin hazcılık eğilimlerinden daha yüksek olduğu, 1., 2. ve 4. sınıf öğrencilerinin uyarılım eğilimlerinin 3. sınıf öğrencilerin uyarılım eğilimlerinden daha yüksek olduğu bulunmuştur. Dilmaç, Bozgeyik ve Çıkalı (2008) tarafından gerçekleştirilen çalışmada 3. Sınıf öğrencilerin geleneksellik değeri algılarının diğer öğrencilere oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Eser (2012) tarafından yapılan çalışmada ise öğrencilerin insani değerler düzeylerinin sınıflarına göre incelenmesinde, anlamlı farklılık görülmemiştir.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerinin mezun oldukları lise türüne göre toplumsal değerler ve maneviyat değerleri boyutlarında lise mezunu olanlar lehine anlamlı bir şekilde farklılaştığı görülmüştür. Toplumsal değerler maneviyat boyutları ele alındığında lise mezunu olan sınıf öğretmeni adaylarının, anadolu lisesi ve öğretmen lisesi mezunu olanlara göre daha olumlu görüşlere sahip olduğu görülmüştür. Altunay ve Yalçınkaya (2011) tarafından yapılan araştırmada ise genel lise mezunu öğretmen adayların öğretmen lisesinden mezun olan öğretmen adaylarına göre değer alanlarına ilişkin görüşleri incelendiğinde geleneksel ve hazcılık değerleri daha önemli buldukları belirlenmiştir. Bu yönüyle araştırma çalışmamızdan farklılaşmaktadır. Bu farklılığın kaynağı bölge ve şehir kaynaklı olabileceği düşünülmektedir. Özkul (2007) ise, üniversite

öğrencilerinin mezun oldukları ortaöğretim kurumunun değerleri üzerinde etkili olmadığını ifade etmektedir. Araştırmada diğer lise mezunu aday sınıf öğretmenleri insan onuru, özgürlük ve fütüvvet değerlerinde en yüksek değeri aldığı görülmüştür. Diğer lise mezunu adayların büyük bir kısmını imam hatip lisesi mezunu aday öğretmenler oluşturmaktadır. Bu sonuç Başaran (1993) tarafından yapılan araştırma ile paralellik göstermektedir. Bu göre din eğitimi öğrencilerin değerlerini etkilemektedir. Öğretmen lisesi mezunu aday sınıf öğretmenlerinin materyalistik değerler ve romantik değerlerde en yüksek olup toplumsal değerler, kariyer değerleri, entelektüel değerler, maneviyat, insan onuru, özgürlük ve fütüvvet değerleri gibi bütün değerlerde en düşük sıralar ortalamasına sahip olması düşündürücüdür.

Araştırmaya katılan sınıf öğretmeni adaylarının insani değerlere sahip olma düzeylerinin sosyo-ekonomik kültürel durumlarına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Sıra ortalamalarında alt sosyo kültürel ekonomik gruba ait olan sınıf öğretmeni adaylarının toplumsal değerler, entelektüel değerler, maneviyat ve fütüvvet değerlerinde en yüksek; materyalistik değerler, romantik değerler ve özgürlük değerinde en düşük sıra ortalamasına sahip olduğu görülmüştür. Sıra ortalamalarında orta sosyo kültürel ekonomik gruba ait olan sınıf öğretmeni adaylarının hiçbir değerde en yüksek sıra ortalamasına sahip olmadığı; ancak kariyer değerleri ve insan onuru değerlerinde en düşük sıra ortalamasına sahip olduğu görülmüştür. Sıra ortalamalarında üst sosyo kültürel ekonomik gruba ait olan sınıf öğretmeni adaylarının kariyer değerleri, materyalistik değerler, insan onuru, romantik değerler ve özgürlük değerlerinde en yüksek; toplumsal değerler, entelektüel değerler, maneviyat ve fütüvvet değerlerinde en düşük sıra ortalamasına sahip

olduğu görülmüştür. Çalışma bu yönüyle Yapıcı ve Zengin (2003), Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkkılı (2008), Yalmanlı (2009), Sarıcı Bulut (2012), Eser (2012) tarafından yapılan araştırmayla paralellik göstermektedir. Yapıcı ve Zengin (2003), Dilmaç, Bozgeyikli ve Çıkkılı (2008), ve Yalmanlı (2009) tarafından yapılan çalışmalar da üst düzey sosyo-ekonomik düzeye sahip olan öğretmen adaylarının hazırlık değerini önemsedikleri bulunmuştur. Sarıcı Bulut (2012) tarafından yapılan çalışmada ise alt sosyo-ekonomik düzeye mensup öğrencilerin orta sosyoekonomik düzeydeki öğrencilere oranla, kültürel ya da dinsel töre ve fikirlere daha fazla saygı ve bağlılıkları olduğu, hem de anlayışlı ve hoşgörülü olmak gibi evrensel değerleri daha fazla içselleştirdikleri görülmüştür.

Öneriler

Araştırmanın bulguları ışığında aşağıdaki önerilere yer verilmiştir:

1. Değerler kişinin hayatına yön vermede ve amaçlarını belirlemede önemli rolü vardır. Bu sebepten öğretmenlerin yaptıkları işte doyuma ulaşmaları için değerler ile ilgili çalışmalar sürekli hale getirilmelidir.
2. Erkek sınıf öğretmen adaylarının entelektüel değer algısını artırmaları yönünde çalışmalar yapılmalıdır. Ayrıca kadın sınıf öğretmeni adaylarının maneviyat ve özgürlük değerlerinin yüksek çıkması toplumsal rollerde arada kaldıklarının göstergesidir. Bu noktada kadın sınıf öğretmeni adaylarına destek olunmalı ve ilgili çalışmalar yapılmalıdır.
3. Lise eğitim ve öğretimlerine standartlar getirilmeli, erken yaşlarda değer algıları değerlendirilmelidir. Sınıf öğretmeni adaylarının mesleklerini severek ve isteyerek tercih etmeleri sağlanmalıdır.

Kaynakça

- Ada, S., Baysal, Z. N. ve Korucu, S. (2005). Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf İçi Olumsuz Davranışlara Gösterdikleri Tepkilerin Karakter Eğitimi ve 2005 İlköğretim Programı Açısından Değerlendirilmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 9-20.
- Allport, G. W., Vernon, P. E., & Lindzey, a. G. (1970). *Study of Values*. Boston: Houghton Mifflin.
- Altunay E. ve Yalçınkaya M. (2011). Öğretmen Adaylarının Bilgi Toplumunda Değerlere İlişkin Görüşlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*. 17 (1), 5-28.
- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7 (3), 607-622.
- Arslan, Z. (2006). *Öğretmenlerde Dindarlık, Değerler ve İş doyumunu Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: İstanbul.
- Aydın, A. (2005). *Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Öğrencilerinin Değer Hiyerarşileri ile İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Hiyerarşilerinin Karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Ankara.
- Bacanlı, H. (1999) . Üniversite Öğrencilerinin Değer Tercihleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi* (20), 597-610.

- Başaran, F. (1993). Üniversite Eğitim Süreci İçinde Öğrencilerin Değer Tercih Sıralamalarında Değişme. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. R. Bayraktar ve İ. Dağ (Ed.), VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Düzenleme Kurulu ve Türk Psikologlar Derneği, Ankara.
- Canpolat, E., Kaya M. ve Küçüktağ İ. (20-22 Mayıs 2010). Öğretmen Adaylarının Değer Algısı. Öğretmen Adaylarının Değer Algısı, 9. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Çalışkan, H. ve Sağlam, H. İ. (2012). Hoşgörü Eğilim Ölçeğinin Geliştirilmesi ve İlköğretim Öğrencilerinin Hoşgörü Eğilimlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1431-1446.
- Çalışkur, E. A. (2008). Üniversite Öğrencilerinin Yaşam değerleri ile Kişilik Özellikleri Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: İstanbul.
- Çalışkur, A., Demirhan, A. ve Bozkurt, S. (2012). Değerlerin Belirli Meslek Alanları ve Demografik Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadî ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 17 (1), 219-236.
- Çınar, İ. (2008). İlköğretimin Önemi ve Öğretmen. *Eğitim Dergisi* (20), 1-28.
- Dilmaç, B. ve Arıca, O.T. (16-18 Kasım 2012). Değerler Ölçeği Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması.2. Uluslararası Değerler Eğitimi Sempozyumu, İstanbul.
- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen Adaylarının Değer Algılarının Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 69-91.
- Dilmaç, B., Ertekin, E. ve Yazıcı, E. (2009). Değer Tercihleri ve Öğrenme Stilleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7 (17), 27-47.
- Ekşi, H. (2003). Temel İnsani Değerlerin Kazandırılmasında Bir Yaklaşım: Karakter Eğitimi Programları. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 79,96.
- Eser, A. (2012). İlköğretim Öğrencilerinin İnsani Değer Düzeyleri ile Çevresel Tutumları Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Üniversitesi: İstanbul.
- Gömlüksiz, M. N. (2007). Lise Öğrencilerinin Toplumsal Değerlere İlişkin Tutumları: Elazığ İli Örneği. *Değerler ve Eğitimi*. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Ş. Arslan, ve M. Zengin (Ed.), (s. 727-741). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Gutman, J. (1982). A Means-end Chain Model Based on Consumer Categorization Processes. *Journal of Marketing* (56), 60-72.
- Güngör, E. (2010). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- Hill, B. V. (2004). Values Education In Schools: Issues and Challenges. *Primary & Middle Years Educator*, 2 (2),20-27.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values*. London: Sage Publications.
- Inglehart, R. F. (2008). Changing values among western publics from 1970 to 2006. *Western European Politics*, 31 (1-2), 130-146.
- Karasar, N. (2009). Bilimsel Araştırma Yöntemleri. 19. Basım. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kluckhohn, C. (1951). Values and Value-orientations in the Theory of Action: An Exploration in Definition and Classification. *Toward A General Theory of Action*. In T. Parsons & E. Shils (Eds.), pp. 388-433. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Kuçuradi, İ. (17-18 Kasım 1995). Felsefe Açısından Eğitim ve Türkiye'de Eğitim (Açış Konuşması). *Seminer Bildirileri*. Türkiye Felsefe Kurumu, Ankara.

- Memiş, A. ve Gedik, E. G. (2010). Sınıf Öğretmenlerinin Değer Yönelimleri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8 (20), 123-145.
- Özden, Y. (1999). *Eğitimde Dönüşüm Eğitimde Yeni Değerler*. Ankara: Pegem A Yayınları.
- Özdemir, S., ve Sezgin, F. (2011). Öğretmen Adaylarının Bireysel ve Örgütsel Değerler ile Öğrencilerde Görmek İstedikleri Değerlere İlişkin Önem Sırası Algıları. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (2), 1-21.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 217-239.
- Özkan, R. (2004). Öğretmen Yeterlilikleri Üzerine Bazı Düşünceler. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*, 5 (58).
- Özkul, A. S. (2007). *Yaşam ve Çalışma Değerlerini Etkileyen Faktörler SDÜ Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Isparta.
- Perry, R. B. (1950). *General Theory Of Value*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Russell, R. F. (2001). The role of values in servant leadership. *Leadership & Organization Development Journal*, 2 (22), 76 - 84.
- Ruyter, D. J. (2002). The Right to Meaningful Education: The role of values and beliefs. *Journal of Beliefs & Values: Studies in Religion & Education*, 23 (1), 33-42.
- Oğuz, E. (2012). Öğretmen Adaylarının Değerler ve Değerler Eğitime İlişkin Görüşleri. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1309-1325.
- Sağnak, M. (2005). İlköğretim Okullarında Görevli Yönetici ve Öğretmenlerin Örgütsel Değerlere İlişkin Algıları. *Eğitim ve Bilim*, 136 (30), 31-38.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 73-88.
- Sarıcı-Bulut, S. (2012). Gazi Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Değer Yönelimleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3 (1), 216-238.
- Şahin-Fırat, N., & Açıkgöz, K. (2012). Bazı Değişkenler Açısından Öğretmenlerin Değer Sistemleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* (43), 422-435.
- Şişman, M. (2011). *Örgütler ve Kültürler*. Ankara: Pegem Akademi.
- Taşdan, M. (2010). Türkiye'deki resmi ve özel ilköğretim okulu öğretmenlerinin bireysel değerleri ile okulun örgütsel değerleri arasındaki uyum düzeyi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 1 (16), 113-148.
- Tokdemir, M. A. (2007). *Tarih Öğretmenlerinin Değerler ve Değer Eğitimi Hakkındaki Görüşleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü: Trabzon.
- Turan, S. ve Aktan, D. (2008). Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 227-259.
- Uyguç, N. (2003). Cinsiyet, Bireysel Değerler ve Meslek Seçimi. *D.E.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi*, 18 (1), 93-103.
- Ünal, F. (2011). Öğretmenlerin Öğrencilerine Kazandırmak İstedikleri Değerlere Yönelik Bir İnceleme. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 2 (4), 3-24.
- Yalancı, S. (2009). *Öğretmen adaylarının değer yönelimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Zonguldak.
- Yapıcı, A. ve Zengin, Z. S. (2003). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma: Çukurova. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 173-206.

- Yılmaz, E., Avşaroğlu, S. ve Deniz, M. (2010). An Investigation of Value Preferences of Teacher Candidates. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 2 (2) ,4943–4948.
- Yılmaz, K. (2011). Eğitim Fakültelerinin Sosyal Sorumluluğu ve Topluma Hizmet Uygulamaları Dersi: Nitel Bir Araştırma. *Kuramsal Eğitimbilim Dergisi*, 4 (2), 86-108.
- Yörükoğlu, A. (2012). *Çocuk Ruh Sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayınları.

Extended Abstract

The values are the behaviors and experiences that individuals are depended on when they decide to what to attach importance and how to live (Hill, 2004). It is the choice that determine individual's view to the life and his goals, shape his decisions, reflect his beliefs and constitute his principles. In general terms, commonly accepted attitudes and behaviors that influence society's standard of judgment have also remarkable influence on people's choices (Aktepe and Yel, 2009). They shape the individual's life and have a key role in his social interactions as an important factor on his mental processes (Caliskur, 2008).

Research has been conducted on the values. Following the large academic work called Researching the Values done by Allport, Vernon and Lindzey, it almost becomes a tradition to categorize the values into six groups, namely esthetics, theoretical, economical, political, social and religious. According to Nelson, however, the values are classified into three groups: individual values, group values and social values. On the other hand, Rokeach diversified the values two categories. The first group composed of the values which show the main aims of life - Aim Values- and the second group consists of Instrumental Values that are used to reach the aims. Another approach was generated by Schwarts who examines the values in ten different groups including; power, success, hedonism, stimulation, self-direction, universalism, benevolence, traditionalism, security and compliance. In these ten groups there are 56 different values (Gungor, 2000). Kluckhohn defines the values as "the concepts that helps to distinguish explicitly or implicitly individuals or groups and to make a choice between existing behavioral patterns, tools and results." Perry who categorizes the values to their fields considers the categories are cognitive, ethical, economical, political, religious and esthetics (Perry, 1950).

The values are instrumental in distinguishing the human beings from other living creatures. Furthermore, they help individuals to reach to the level that is appropriate for self-realization (Kucuradi, 1996). The relation between the values and the humans are reciprocal and the values assist the survival of humans and the humans support the existence of values (Aydin, 2003). Since educating individuals that internalize main humanitarian values is among the responsibilities of the family, the society and the education system (Eksi, 2003), class teacher candidates have a significant mission. For this reason, the goal of this research is to determine the level of humanitarian values of class teacher candidates.

Method

In this research which embraces relational screening model, it is aimed to examine the level of humanitarian values that candidates of class teachers have from various variables.

Working Group

The working group of this research consists of 272 class teacher candidates in Sakarya University's Education Faculty, 213 (%78) of which are female whereas 59 (%22) of them are male.

Data Collection Tool

The scale developed by Dilmaç and Arıcak (2012) was used as data collection tool in this research. Prepared as Likert type and having 39 points, the scale has different measures ranging from 0 to 9. In each point candidates were asked to show the importance they attach to it. At the minimum they can choose 'not important at all' or on the maximum level they can choose 'very important'.

Data Analysis

Before the analysis of collected data, data collection tools were checked and classified; data were defined and loaded to SPSS. This data was analyzed in accordance with the sub-problems of the research. Following the Kolmogorov-Smirnov test, due to the sex, grade, high school and socio-economic results show a meaningful differentiation of $p < .05$, it was decided that allocations are not normal.

Therefore, the variables of sex, the category of high-school were tested with Mann-Whitney method and Kruskal-Wallis H respectively. Moreover, the differences between grades and the types of high school which were tested with Kruskal-Wallis H and Mann-Whitney U test was used to learn if there is a correlation between two outcomes.

Conclusion

The research concluded that women are more inclined towards having humanitarian values in the fields of intellectual, spiritual and freedom. Besides, 2th and 3rd grade candidates have more tendency to have spiritual values. The humanitarian values candidates have did not demonstrate any significant differentiation in accordance with socio-economic and cultural status. It is found that the type of high school the candidates were graduated from did not lead any meaningful variety.